

УМОВИ МИРОВОЇ УГОДИ ТА ПРАКТИКА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ

АХМАЧ ГАННА МИХАЙЛІВНА,
к.ю.н., асистент
Національного університету
"Юридична академія України
ім. Я. Мудрого" (м.Харків)

Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (п. 1 ст. 6) встановлено право кожного громадянина на справедливий судовий розгляд у розумні строки, громадянин також не повинен тривалий час залишатися в невизначеному стані відносно результатів розгляду його справи. Укладання мирової угоди сторонами у цивільному процесі є ефективним засобом прискорення судової процедури, розгляду справи у розумні строки, тому дослідження умов мирової угоди та практики її застосування є актуальним.

Питання процесуальних особливостей мирової угоди було предметом дослідження таких процесуалістів, як Е.А. Борисова, Н.М. Губенко, В.В.Комаров, Г.П. Муратшина, Ю.Д. Притика, М.Л. Скуратовский, Я.С. Суткович та ін. Однак окремі питання щодо умов укладання мирової угоди в цивільному процесі та визнання її судом, а також судової практики її застосування потребують додаткових наукових досліджень.

Метою дослідження є визначення переліку умов, які суб'єктами мирової угоди повинні дотримуватися, уточнення змісту окремих умов на підставі аналізу судової практики.

Інститут мирової угоди достатньо широко використовується в судовій практиці багатьох іноземних держав з метою мирного врегулювання конфліктної ситуації. У літературі відокремлюються наступні зарубіжні моделі процедур, спрямованих на примирення сторін спірних правовідносин:

1. Мирова угода як альтернатива судовому рішення, – використання позасудових засобів укладання мирової угоди із причин складності, тривалості і дорожнечі судочинства у таких державах, як США, Англія та інші.

2. Використання мирової угоди в якості досудового варіанта вирішення конфлікту. Зазначена модель передбачає право сторін до розгляду спору в суді самостійно мирно вирішити справу, не використовуючи судові процедури (Франція, Іспанія, Нідерланди тощо).

3. Укладання мирової угоди належить до обов'язків суду. З метою примирення сторін у судах створюються спеціальні структури; при укладанні мирової угоди оформлюється протокол, який має силу судового рішення (Японія) [2, с. 36].

В Україні використовується третій варіант примирення сторін. Цивільний процесуальний кодекс України передбачає право сторін на будь-якій стадії цивільного процесу укласти мирову угоду (ст. 31). Метою мирової угоди є врегулювання спору на основі взаємних поступок сторін, а її зміст може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмету позову; у зв'язку з укладанням мирової угоди до ухвалення судового рішення суд повинен роз'яснити сторонам наслідки такого рішення, а також перевірити, чи не обмежений представник сторони, який висловив намір вчинити такі дії, у відповідних повноваженнях; якщо сторони укладають мирову угоду, суд постановляє ухвалу про закриття провадження у справі; за клопотання сторін суд може постановити ухвалу про визнання мирової угоди, однак, якщо умови мирової угоди суперечать закону чи порушують права, свободи чи інтереси інших осіб, суд відмовляє у визнанні мирової угоди і продовжує судовий розгляд; крім того, суд також не визнає мирової угоди, якщо дії законного представника, який представляє одну із сторін, суперечать інтересам особи, яку він представляє (ст. 175).

Додаткових досліджень потребує вимоги п. 5 ст. 175 ЦПК щодо відповідності умов мирової угоди вимогам закону. Привертає увагу проблемне питання щодо стягнення інфляційних втрат та 3 % річних у зв'язку з невиконанням мирової угоди. Згідно з положеннями ст. 625 Цивільного кодексу України неможливість боржника виконати грошові зобов'язання не звільняє його від відповідальності, а якщо

боржник прострочив виконання грошового зобов'язання, то за вимогою кредитора він зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми (якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом).

Аналіз судової практики підтверджує неоднакове застосування господарськими судами України зазначеної норми матеріального права при укладанні мирової угоди. На нашу думку, у даному випадку доцільно провести аналогію з розглядом справ у порядку цивільного судочинства, тому що вирішення зазначеного питання безпосередньо впливає на умови мирової угоди в цивільному процесі. Так, у постанові Верховного Суду України (далі – ВСУ) від 20.01.2009 р. № 24/489 зазначено, що мирова угода не є зобов'язанням у цивільно-правовому розумінні, оскільки її укладання, затвердження і виконання регламентовано певними положеннями Господарського процесуального кодексу та Закону України «Про виконавче провадження». У постанові Вищого господарського суду України (далі – ВГСУ) від 28.10.2010 р. № 28/130 викладена інша правова позиція, – оскільки боржник належним чином не виконав умови мирової угоди щодо погашення заборгованості у встановлений строк, є підстави для нарахування на суму основного боргу 3% річних та інфляційних втрат за весь час прострочення. У постанові від 04.07.2011 р. у справі № 13/210/10 ВСУ скасував постанову ВГСУ, в якій суд касаційної інстанції за аналогічних підстав відмовив у задоволенні позову про стягнення інфляційних витрат і 3% річних у зв'язку з невиконанням мирової угоди, мотивувавши тим, що чинне законодавство не пов'язує припинення зобов'язання з постановленням судового рішення чи відкриттям виконавчого провадження з його примусового виконання, а наявність судових актів про стягнення заборгованості не припиняє грошових зобов'язань боржника та не виключає його відповідальності за порушення строків розрахунків, тому висновок суду касаційної інстанції про відсутність правових підстав для застосування до спірних правовідносин положень ст. 625 ЦК визнано необґрунтованим [1, с. 73-74].

Аналогічна ситуація властива й цивільному судочинству, якщо йдеться про виконання боржником

грошових зобов'язань. Тому у цивільному процесі при укладанні мирової угоди сторони також мають право застосувати положення ст. 625 ЦК щодо стягнення інфляційних втрат та 3 % річних у зв'язку з невиконанням мирової угоди.

Як наголошувалося, мирова угода укладається сторонами самостійно, однак під контролем суду. Суд може постановити ухвалу як про визнання мирової угоди, так й про відмову у визнанні мирової угоди, зокрема, якщо умови мирової угоди порушують права, свободи чи інтереси інших осіб чи суперечать закону. Останнє положення потребує уточнень.

Для того, щоб мирова угода не використовувалась як інструмент зловживання правом, суд при вирішенні питання про визнання мирової угоди повинен встановити наявність у позивача суб'єктивного права, а у відповідача – зобов'язань, а також факт невиконання таких зобов'язань, який став причиною порушення прав позивача. Тобто, суд не має визнавати мирову угоду, не з'ясувавши фактичних обставин справи [3,с. 21]. Таким чином, з'ясування судом фактичних обставин справи має бути обов'язковою умовою визнання мирової угоди судом.

Підводячи підсумки вищевикладеного, доцільно відзначити наступні умови укладання мирової угоди та визнання її судом у цивільному судочинстві:

1. Суб'єктами укладання мирової угоди мають бути тільки сторони (або їхні представники).

2. Сторони можуть укласти мирову угоду на будь-якій стадії цивільного процесу.

3. Мирова угода може стосуватися лише прав та обов'язків сторін та предмету позову.

4. Представник сторони, який висловлює намір укласти мирову угоду, повинен мати відповідні повноваження, а суд зобов'язаний перевірити, чи не обмежений представник у повноваженнях на такі дії.

5. Дії законного представника не мають суперечити інтересам сторони, яку він представляє.

6. Умови мирової угоди повинні відповідати закону та не можуть порушувати права, свободи чи інтереси інших осіб.

7. Якщо сторони укладають мирову угоду, вони мають повідомити про це суд, зробивши спільну заяву.

8. До ухвалення судового рішення у зв'язку з укладанням сторонами мирової угоди суд повинен роз'яснити сторонам наслідки такого рішення.

9. Якщо сторони мають намір визнати мирову угоду, вони звертаються до суду з відповідним клопотанням.

10. При вирішенні питання про визнання мирової угоди суд повинен з'ясувати фактичні обставини справи.

Крім того, доцільно зазначити, що при укладанні мирової угоди у цивільному процесі, як додаткову умову, сторони мають право застосувати положення ст. 625 ЦК щодо стягнення інфляційних втрат та 3 % річних у зв'язку з невиконанням мирової угоди, якщо йдеться про виконання боржником грошових зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Губенко Н.М. Про судову практику вирішення спорів, пов'язаних з укладанням мирової угоди / Н.М. Губенко, Я.С. Суткович // Вісник господарського судочинства. – 2012. – № 1. – С.71-74.

2. Муратшина Г.П. Примирение сторон – важнейшая функция мирового судьи (сравнительно-правовой анализ) / Г.П. Муратшина // История государства и права. – 2011. – № 6. – С. 35-37.

3. Скуратовский М.Л. Мировое соглашение: проблемы правоприменительной практики / М.Л. Скуратовский // Арбитражный и гражданский процесс. – 2011. – №3. – С. 21-26.